

BARRIO

ADOLESCÈNCIA I CARRER

Proposta didàctica de Maria Josep de Jorge i Ramon Breu

SINOPSI

Barrio és la història de tres adolescents, Rai, Javi i Manu, que viuen en un barri de l'extraradi de Madrid. Els nois somnien en unes vacances a llunyanes platges exòtiques.

En Rai -que va darrere la Susi, la germana del seu amic Javi- té contactes amb el món de la droga, fet que acabarà decidint el seu futur. Pel que fa en Javi, que dorm amb cascos i música de rock per no sentir les baralles dels seus pares, no té cap pressa per aconseguir el carnet de conduir i fer-se càrrec de la furgoneta del seu pare per ajudar l'economia familiar. Qui si treballa és en Manu. La seva mare és morta, el seu pare està jubilat anticipadament a causa de problemes amb l'alcohol i el germà gran, sempre absent, és un drogaaddicte terminal.

El film gira al voltant d'aquests tres adolescents, les seves circumstàncies familiars, els seus condicionaments socials, les seves relacions personals, els seus passeigs, la seva infinita tristesa i el seu univers limitat, tancat per les fronteres del seu barri.

FITXA TÈCNICA I ARTÍSTICA DE LA PEL·LÍCULA

Direcció i guió: Fernando León de Aranoa

Producció: Sogetel; Elías Querejeta, P.C.; Mact Productions i MGN Filmes.

Fotografia: Alfredo Mayo

Música: Hechos contra el decoro

Muntatge: Nacho Ruiz Capillas

Any de producció: 1998, Espanya.

Durada: 99 minuts.

Intèrprets: Crispulo Cabezas (Rai); Tomás Benito “Timy” (Javi); Eloy Yebra (Manu); Marieta Orozco (Susi); Chete Lera (Inspector); Alicia Sánchez (Carmen); Paco Algora (Ángel).

ABANS DE VEURE LA PEL·LÍCULA

- Qui imagineu que pot dir aquestes coses? Per què?
 - Jo a la teva edat...
 - El que has de fer és estudiar
 - En Top-less, no!!
 - Tu m'has robat els diners?
- Definiu què és un barri. Quins tipus o classes de barri coneixeu: barris populars, barris marginals, barris alts...
- Expliqueu les característiques socials, urbanístiques, paisatgístiques del vostre barri.
- Què és un argot? Feu una llista de les paraules d'argot que feu servir amb els vostres amics.

DESPRES DE VEURE LA PEL·LÍCULA

- Recordeu l'escena en què els protagonistes miren l'aparador de l'agència de viatges. Penseu que els protagonistes idealitzen els llocs anunciats? Quines coses diuen que justifiquen la vostra resposta?
- Analitzem els personatges principals, és a dir, els tres nois. Fem-ho a partir d'aquest quadre:

	Descripció física	Caràcter	Família	Frustracions
Rai				
Javi				
Manu				

3. Parlem ara de les famílies dels nois protagonistes: quins punts tenen en comú? Quines són les seves diferències? A quina classe social pertanyen aquestes famílies?
4. En diverses escenes podem veure com la tele, la cantarella de les notícies de la televisió presideix la casa, és com una cortina sonora de la vida familiar. Què en penseu? Passa també això a casa vostra?
5. Recordeu el joc dels cotxes que fan els protagonistes. En què consisteix aquest joc? De què els pot servir als nois aquest joc? Trobeu alguna relació entre aquest joc i l'escena de l'aparador de l'agència de viatges? En aquesta escena els nois estan asseguts en un mena de pont o pas elevat de l'autopista. Fixeu-vos en els enquadraments, les reixes de la barana del pont què suggereixen? Hi veieu alguna mena de símbol?
6. Penseu que els nois volen sortir de la situació en què es troben? Fan alguna cosa per aconseguir-ho?
7. Gràcies a un concurs publicitari, en Rai, un dels nois protagonistes, guanya una moto aquàtica. Penseu que en el desenvolupament de la història aquest fet és un aspecte positiu? Pot simbolitzar un canvi cap a la bona sort o pel contrari és com una ironia del destí?
8. En Manu reparteix pizzes en autobús perquè no té moto. Què en penseu? Us fa riure o no? Per què?
9. En ocasions, els nois parlen del seu futur, somnien i parlen de les seves esperances. Com expliquen el seu futur?
10. Sobre la seqüència de l'estació de metro fantasma, què en penseu: és un somni? Pot ser veritat? Qui hi viu a l'estació?
11. En una de les escenes, els nois es masturben en grup. Creieu que si s'hagués tractat d'un grup d'amigues en lloc de ser un grup d'amics s'hauria inclòs aquesta situació? Una pràctica com aquesta entre un grup de noies es veuria igual de normal? Per què?
12. Per què diu en Javi que el seu avi té sort? Penseu que té raó? Per cert, penseu que l'avi és realment sord?
13. La detenció de Rai. Quina és l'actitud dels amics quan detenen Rai? Com interpreteu les mirades entre ells?
14. Quan Rai comença a ficar-se en problemes realment greus, penseu que els seus amics actuen com amics de veritat? En quins aspectes sí i en quins aspectes no?
15. "Els drogaaddictes, els penjats sota el pont de tren, als afores de la ciutat estan així per culpa seva. No han sabut controlar" Doneu la vostra opinió sobre aquesta afirmació.

16. En *Manu* i el seu pare, què fan respecte la situació real del Rafa, el germà del noi? Per què penseu que actuen d'aquesta forma?
17. En alguns moments del film podem veure com en Rai juga a fer equilibris sobre un filferro, sobre una corda fluixa. Expliqueu el sentit simbòlic d'aquesta acció, així com el de la ruleta russa.
18. Després de la mort d'en Rai, un dels amics té una reacció violenta. Per què penseu que reacciona així? Què pot estar sentint?
19. Una mica d'imaginació. Aquesta activitat consisteix a escriure un petit text explicant com imagineu que pot continuar la vida dels personatges (sobre el sexe, sobre els pares, sobre les drogues...). És a dir, com si vosaltres féssiu continuar la pel·lícula una mica més.

LLENGUATGE I TÈCNiques AUDIOVISUALS

1. El moviment de càmera fet amb la steadicam -càmera que amb els seus accessoris va subjecta a l'espatlla de l'operador mitjançant cinturons i suports lleugers per evitar vibracions- provoca un efecte de realisme, que s'aprecia en algunes filmacions per a televisió fetes en condicions difícils (accidents, guerres, aglomeracions...). En quins moments de *Barrio* podem intuir que es fa servir la steadicam?
2. A l'inici de la pel·lícula, mentre surten els crèdits, observem imatges enregistrades des d'un cotxe en moviment. Quin nom té aquest moviment de càmera?
3. Opineu sobre la banda sonora. Us ha agradat? Quines característiques té? La trobeu encertada?
4. L'estructura narrativa té com a centre els tres nois. Cada noi ens introdueix a les circumstàncies de cada casa, de cada realitat familiar. Expliqueu la situació d'inici, el nus i el desenllaç de cadascuna de les tres històries familiars.
5. A *Barrio* observem una gran profusió de grans plans generals sobre els paisatges del barri dels nois. Quina intencionalitat tenen?
6. Identifiqueu la utilització de la càmera subjectiva en determinats moments del film. Recordeu que la càmera subjectiva consisteix en mostrar alternativament la mirada del personatge, i els objectes o subjectes que mira. El públic entén que el que es veu en pantalla és el que veu el personatge.

PAISATGES I RECORDS DE BARRI

“No queda nada de aquello. Si Marcelo quisiera recordar no podría porque todo ha sido derrumbado para construir otras casas. Le avisaron tan tarde de la fecha del derribo que cuando llegó a rescatar algún recuerdo de sus padres ya había pegado una patada a la puerta y habían dejado la casa pelada. El padre se murió sin haber visto el piso que le había concedido el Ministerio. Qué broma tan macabra: habían pasado toda su vida en una casa provisional, una corrala de ésas que hacen los arquitectos para meter a los pobres, habían esperado tantos años que las excavadoras echaran abajo aquello, y finalmente el nuevo piso y la notificación de la entrega les había llegado después de muertos. Nada. Marcelo no había heredado nada. Los hijos de los pobres no heredan las casas de los pobres que les dieron por ser pobres. La ley no lo permite. Marcelo sólo llegó a tiempo de llevarse algunas cosas que encontró por el suelo: la gorra de revisor, una bola de cristal con la Torre Eiffel dentro, un palillero recuerdo de Santa Pola, el aerosol con el que su padre calmaba sus ataques asmáticos, en fin, pedazos de vida. Marcelo metió su herencia en una bolsa de plástico, y eso sí se lo que quedó, ni más ni menos. No había tenido hermanos. No tenía relación con la familia. Nada.

(...) Se fijó en la calle, claro, la calle Payaso Fofó fue inaugurada con ese nombre cuando él estaba a punto de dejar el barrio. Se acordaba vagamente de haber ido con su padre de la mano a ver el compañero Fortuna algún domingo por la mañana para recogerlo y tomarse el vermú con berberechos en algún bareto del bulevar. Los niños se quedaban, mientras, jugando en la calle y entraban para llenarse la boca de patatas o para que el padre les dejara beberse el juguillo que quedaba de los berberechos, que sabía a mar y a vinagre. Recordaba haber llevado de la mano a la hermana mayor del chico, a Gloria, que tendría entonces unos dos años, para comprarle un cucurucho de altramuces en uno de los puestos del bulevar. En una ocasión oyó a Tierno Galván, cuando era alcalde, decir que su lugar favorito de Madrid era el Bulevar de Vallecas.

Muy bien, pensó Marcelo, váyase a vivir allí, ¿no le gusta tanto? Váyase a uno de los pisos que lo rodean, cámbielo por su pisazo del centro; que se vengan todos a los que se les llena la boca con lo popular, porque el que es de aquí, en cuanto consigue un poco de dinero se larga a un lugar más ancho, a una casa con portero físico, sin patios interiores donde te ves obligado a saludar un tío enfrente en pijama o donde puedes contar en las cuerdas de la ropa las veces que se ha cambiado la vecina de bragas, a un portal donde no se te meta un yonqui a ponerse lo suyo o tres chavalitos a pasarse una tarde de domingo dando por culo.”

Lindo, Elvira (2006) El otro barrio.
Madrid: Alfaguara. Serie Roja. Págs. 58-60.

Activitats

1. D'acord amb les dades que ens donen, com devia ser el pare d'en Marcelo?
2. Expliqueu les similituds i les diferències entre el barri i les situacions descrites al text, i el barri i les situacions que apareixen a Barrio.
3. Qui era Tierno Galván? Esteu d'acord amb el retret que li fa Marcelo?

4. Elaboreu un petit text sobre els vostres records d'infantesa del vostre barri.

LA SEDUCCIÓ DEL RISC

Quan en Víctor decideix llevar-se, ja són quarts de dotze. Obre la porta de l'habitació i camina automàticament cap al menjador, amb els ulls ben enganxats. El pare s'aixeca, deixa el diari i el saluda dient-li:

- Bon dia, dormilega. Com va anar el concert?
- Bé.
- No fas gaire bona cara!
- Tinc una mica de mal de cap. L'acústica de l'Ateneu és pèssima.
- Dutxat, t'anirà bé per espavilar-te.
- D'acord.

En Víctor va cap al bany i, passada una bona estona, ja està llest per enfrontar-se al món. Es prepara l'esmorzar i se'n va al menjador (...).

- Sabeu que m'han explicat a la peixateria? □ diu la mare, que acaba d'arribar del carrer.
 - Dignes, Se't veu traspalsada.
 - Aquesta nit han trencat els retrovisors de tretze cotxes que hi havia aparcats al carrer Gran! Què us sembla? Es veu que uns bandarres, en sortir del concert, es van dedicar a veure qui la feia més grossa. El que no entenc és quina gràcia hi troben a trencar i destrossar el que no és seu. Aquest jovent no dona valor a res. Us asseguro que em costa molt d'entendre. Per què ho fan? Es veu que a casa seva no els han ensenyat el valor de les coses...
 - No és solament un problema de les famílies. També influeixen els amics, la societat... fins i tot la mateixa edat □ intervé el pare, reflexionant en veu alta.
 - Sempre ho has de justificar tot! Em fas sortir de polleguera.
- En Víctor s'ha quedat pensatiu, sense poder intervenir en la conversa. “De fet, jo tampoc no sé per què ho he fet. Només recordo que en Toni em va dir “Víctor, t'hi atreveixes? Jo els de la dreta i tu, els de l'esquerra”, mentre donava una batzacada al retrovisor de la dreta del primer cotxe aparcats. Sense pensar-m'ho gens ni mica, jo m'hi vaig afegir... Pam, pam, pam. En Quico i l'Eduard van rematar la feina. De fet, no m'hi vaig pensar gens, només sé que el risc del moment em va seduir.

Dausà, N.; Vallmitjana, I.; Batlle, M.; Breu, J Mollà, N.; (2004):
Família i escola, compartim un projecte. Barcelona.
Editorial Cruïlla. Adaptació de CinEscola.

Activitats

1. Creieu que és una característica de l'adolescència actuar sense pensar?
2. Quins episodis de Barrio poden ser equiparables a la història que acabem de llegir? Són justificables? Per què es fan?
3. Amb qui esteu més d'acord, amb la mare o amb el pare d'en Víctor?
4. Organitzeu a classe un debat a partir d'aquestes afirmacions: *el fracàs escolar, moltes hores de televisió i molta videoconsola, Aquest és l'horitzó vital de molts joves que cauen en les drogues i en la delinqüència. Per a molts, la droga, petits actes delictius són els substituïts fàcils d'una vida sense horitzó, molt centrada en la immediatesa, fruit en part d'una cultura consumista, compulsiva i poc disposada a la frustració. La prevenció del fracàs escolar és una manera de prevenir la delinqüència i la drogadicció.*

LA CIUTAT: GERMEN DE VIDA I POBRESA

Actualment, més de la meitat de la població mundial viu en ciutats, però uns 1.000 milions són pobres, segons l'ONU. Les dones i la joventut són els grups que ho tenen més difícil. Més de la meitat de la població mundial, 3.300 milions de persones, resideix a zones urbanes, però uns 1.000 milions viuen a tuguris, el 90 per cent d'elles en països en desenvolupament, segons alerta Nacions Unides en el seu últim informe sobre l'estat de la població mundial 2007. Es preveu que cap al 2030 la quantitat de residents a ciutats arribi als 5.000 milions de persones, si segueix donant-se el creixement urbà que estan experimentant les ciutats africanes i del sud-est asiàtic, tal com explica el director de la Divisió de Suport Tècnic del Fons de Població de les Nacions Unides (UNFPA), Rogelio Fernández.

Actualment, la urbanització es caracteritza pel seu creixement i concentració en països en desenvolupament. Entre 2000 i 2030, la població urbana d'Àsia augmentarà des de 1.360 milions fins a 2.640 milions de persones; la d'Àfrica, des de 294 milions fins a 742 milions; i la d'Amèrica Llatina i el Carib, des de 394 milions fins a 609 milions. Per això, Fernández afirma que les mesures que adoptin avui els governs, les entitats de la societat civil i la comunitat internacional seran decisives per al futur de les urbs i dels que les habitin, incidint en les diferències socials, mediambientals i en les condicions de vida. Segons alerta l'informe, les persones empobrides constituïran una gran proporció de l'augment de la població urbana i la major part del creixement de les ciutats serà conseqüència de l'increment vegetatiu i no de la migració. Davant d'aquest panorama, l'UNFPA proposa, com iniciatives a seguir pels governs i institucions, l'acceptació del dret dels pobres a residir en la ciutat i abandonar els intents de descoratjar la migració i impedir el creixement urbà, que és el fenomen de més impacte econòmic i social del segle XXI.

Així mateix, l'informe suggereix adoptar una visió àmplia i a llarg termini de l'ús de l'espai urbà, el que comporta el repartiment de terres dotades de serveis mínims per construir habitatges i promoure un ús del sòl sostenible, prenent en compte les zones circumdants.

Referent a això, Fernández va subratllar que res pot aturar el creixement urbà perquè aquí estan els sectors més dinàmics de l'economia, de manera que s'han d'aplicar polítiques viables per preveure el creixement futur, a més de tractar les necessitats actuals.

Fernández va explicar que les persones empobrides viuen a les ciutats suportant unes condicions insalubres, fet que afecta doblement les dones i les nenes, ja que quan manquen els recursos necessaris estan més exposades als efectes de la pobresa. Les nenes són les primeres a faltar a escola o abandonar-la, i l'ocupació de les dones està, en la seva major part, en l'economia submergida, explica el tècnic. Per això, des de l'UNFPA es fa una crida perquè els governs i les organitzacions internacionals doblin el seu suport cap a aquest col·lectiu.

Quaranta-cinc milions de persones viuen a l'Estat espanyol: un 50% són dones i un 76% és població urbana. Les desigualtats es fan més visibles i els conflictes, més aguts. Es requereix una planificació urbana realista. Una població creixent necessita més recursos i més serveis, de proximitat, adaptats a aquesta realitat urbana de creixement imparable, va explicar Guillermo González, president de la Federació de Planificació Familiar Estatal (FPFE).

Fa poc el World Watch Institute ja denunciava en el seu informe anual, L'Estat del Món, que un terç de la població de les ciutats viu sense aigua neta i en condicions insalubres.

Davant això, els investigadors de l'institut van recollir una sèrie de bones pràctiques que en aquests moments es porten a terme en diverses ciutats de tot el món i que lideren un canvi cap a un futur sostenible en les grans urbs.

A Karachi (Pakistan), per exemple, una iniciativa ha habilitat una xarxa de clavegueram que beneficia a centenars de milers d'habitatges pobres en barris de l'extraradi i que, com s'ha portat a terme amb la col·laboració dels veïns, ha costat una cinquena part del que hagués cobrat una empresa oficial.

A Espanya també s'han portat a terme iniciatives dirigides a millorar la salubritat i les condicions de vida d'alguns dels barris més degradats de les grans ciutats. A Tenerife, Saragossa i Barcelona s'han engegat ambicioses iniciatives de millora, rehabilitació i reurbanització. Al districte barceloní de Ciutat Vella, per exemple, l'ajuntament de la ciutat i les associacions de veïns de la zona s'han unit en la plataforma Foment Ciutat Vella per tal d'engegar plans de sanejament dels carrers més degradats del barri.

Aida Sánchez. Canal Solidari.org.
Comunicació per al canvi social. 29-6-2007

Activitats

1. Segons l'article que acabem de llegir, quins tipus de ciutat creixerà més en el futur?, Per què?
2. Què s'entén per *creixement vegetatiu*? Què són les migracions? Quina diferència hi ha entre un emigrant i un immigrant?

3. Quines mesures creieu que caldria impulsar per preparar-se per l'enorme creixement urbà?
4. Feu una recerca sobre les mesures que es planteja la plataforma Foment Ciutat Vella, de Barcelona.

CONTRACAMP: ASPECTES DIDÀCTICS PER AL PROFESSORAT

Elements de debat i relacions que es poden establir

- Desigualtat social als barris perifèrics de les grans ciutats.
- Conflictivitat i adolescència.
- Joventut i delinqüència.
- Relacions pares-fills.
- Registres lingüístics.
- L'amistat i la solidaritat.

Objectius formatius

- Comprensió del film.
- Anàlisi del llenguatge i de les tècniques audiovisuals del film: moviments de càmera, banda sonora, estructura narrativa, planificació i càmera subjectiva.
- Reflexionar sobre la desigualtat social als barris perifèrics de les grans ciutats.
- Dialogar sobre els problemes de l'adolescència i les relacions pares-fills.
- Analitzar les causes de la delinqüència en la joventut.
- Observar actituds d'amistat i solidaritat en situacions problemàtiques i de perill.

Criteris d'avaluació

- Visionat atent i respectuós del film.
- Respondre les qüestions de comprensió i del llenguatge cinematogràfic de forma reflexiva i interessada.
- Capacitat per relacionar i entendre les diferents problemàtiques socials, econòmiques i urbanístiques plantejades en el film
- Identificar els temes i subtemes de la pel·lícula.
- Lectura dels textos de la proposta didàctica i realització adequada de les activitats.
- Participació activa en els debats que es puguin suscitar.
- Expressió escrita i oral correcta de les feines proposades.

FOCUS WEB

Fernando León de Aranoa parla de Barrio

http://www.youtube.com/watch?v=y3WLjp_uqO8

Fragments de Barrio

http://www.youtube.com/watch?v=5z_yUepU-yQ

Divisió de Suport Tècnic del Fons de Població de les Nacions Unides

<http://www.unfpa.org/>

Agència Espanyola de Cooperación para el Desarrollo

<http://www.aecid.es/>

Federació de Planificació Familiar Estatal

<http://www.fpfe.org/>

Foment Ciutat Vella

<http://www.fomentciutatvella.net/esp/>

Worldwatch Institut

<http://www.worldwatch.org/>

LECTURES

Ambrós, A. ; Breu, R.(2007) Cinema i Educació. Barcelona: Graó.

Aumont, J. i Marie, M. (1990) Análisis del film. Barcelona: Paidós.

Lindo, E. (2006) El otro barrio. Madrid: Alfaguara. Serie Roja

Dausà, N.; Vallmitjana, I.; Batlle, M.; Breu, J.; Mollà, N.; (2004): Família i escola, compartim un projecte. Barcelona: Editorial Cruïlla.

Cine y transversales. Treinta películas para trabajar en el aula. Padres y Maestros. (2003). Bilbao: Mensajero.